

XV Jornadas CRAI: Talleres para el éxito de un curso en línea

(Madrid, 15-16 de xuño 2017)

1. INTRODUCCIÓN

O crecemento da formación masiva online (MOOC) e doutras formas de ensinanza semipresencial e en liña é un dos factores clave recoñecidos na Estratexia para a internacionalización das Universidades Españolas 2015-2020.

A Universidade de Santiago de Compostela establece a procura da excelencia na docencia e a proxección internacional no seu Plan Estratéxico 2011-2020. Así, pretende impulsar procesos de cambio e innovación educativa sustentados nas tecnoloxías da aprendizaxe e do coñecemento, co obxectivo xeral de que o profesorado amplíe a súa formación no uso de ferramentas TIC na docencia coa finalidade de favorecer o desenvolvemento das titulacións de carácter semipresencial e en liña, apoiar as actividades docentes de carácter presencial e contribuír á difusión do coñecemento, cos seguintes eixos de acción:

- Creación de cursos en liña abertos e masivos (MOOC).
- Creación de materiais audiovisuais en formato “pílulas de coñecemento”.
- Desenvolvemento de iniciativas de innovación docente a través do Campus Virtual.

A Biblioteca Universitaria, pola súa banda, constitúe unha unidade funcional concibida como un centro de recursos para a docencia, a investigación, o estudo e a aprendizaxe (CRAI), así como para todas aquelas actividades relacionadas co funcionamento e a xestión da Universidade.

Como servizo básico ten a misión de facilitar o acceso e a difusión dos recursos de información e colaborar nos procesos de creación de coñecemento, co fin de contribuír á consecución dos obxectivos institucionais da Universidade.

Para dar cumprimento á súa misión, a BUSC comprometese, a través do seu Plan estratéxico 2011-2014, a garantir a formación e o desenvolvemento profesional do seu persoal, potenciando novas habilidades e competencias.

Doutra banda, comprometese tamén a Contribuír á adquisición de competencias informacionais na comunidade universitaria, a través das seguintes accións:

- Programar accións formativas adaptadas ás necesidades específicas do persoal docente e investigador (PDI) e do persoal de administración e servizos (PAS), de acordo co plan de formación da USC e en colaboración coa área de recursos humanos.

- Promover a figura do “bibliotecario formador” que desenvolva os coñecementos, as habilidades e as aptitudes necesarias para levar a cabo as actividades formativas.
- Desenvolver un programa para a adquisición da Competencia Informacional que de xeito transversal, progresivo e permanente fomente a autonomía dos alumnos e lles permita aprender a interaccionar e xestionar a información con eficacia no novo contexto educativo.

Desde hai uns anos, a BUSC desenvolve estas accións a través dun número crecente de actividades formativas, presenciais e en liña, dirixidas a toda a comunidade universitaria e, desde o pasado curso 2016-2017, algunhas delas ofrécense a través do Campus Virtual da USC, en forma de SPOCs (*Small Private Online Course*).

Neste contexto, a BUSC participa nas XV Xornadas CRAI, -organizadas por REBIUN (Rede de Bibliotecas Universitarias Españolas)-, que este ano acolle e organiza a Biblioteca da UNED e que xiran en torno aos MOOCs (*Massive Open Online Course*) como o formato máis estendido de formación en liña.

A elección recorrente deste tema para as presentes xornadas débese, en palabras de Beatriz Tejada Carrasco, Subdirectora de Planificación, Calidade e Comunicación da Biblioteca da UNED, á crecente importancia que as bibliotecas universitarias están a adquirir na súa función de soporte aos equipos docentes: apoio no uso de metodoloxías educativas innovadoras, propiedade intelectual de materiais multimedia, xestión administrativa e, mesmo, nalgúns casos, na elaboración dos propios MOOCS.

As Xornadas contaron coa participación de docentes con recoñecida experiencia na creación e titorización de MOOCS, empresas como MiriadaX (Telefónica), destacados profesionais do sector do e-learning e as tecnoloxías de aprendizaxe a distancia, e expertos do mundo da información e das bibliotecas académicas.

Por parte de BUSC, o persoal participante é o que actualmente está a desenvolver a formación en liña a través do Campus virtual: Marie-Pierre Bouyssou Poincheval e José Rodríguez Dopazo -da Biblioteca de Medicina-, e María Cana Villar – da Biblioteca de Económicas- (na fotografía, de esquerda á dereita).

2. PROGRAMA DAS XORNADAS

O desenvolvemento das actividades tivo lugar na sede da Facultade de Educación da UNED (Madrid), entre o xoves 15 e o venres 16 de xuño.

DÍA 1: Xoves 15 de xuño

Despois da **inauguración** polo Reitor da UNED, abre as xornadas *Jordi Claramonte Arrufat* cunha conferencia sobre *El universo MOOC: tipologías, plataformas y tendencias de futuro*. Relata en particular a experiencia de UNED Abierta, a plataforma de contidos en aberto da UNED. Entre os datos que ofrece poderíamos destacar os seguintes:

- A xestión dos MOOCs é levada a cabo por tan só 4 persoas, bastante desbordadas de traballo
- Neste ano tiveron 200.000 alumnos, e 4 millóns en total desde que empezaron en 2009 (OpenCourseWare -OCW-)
- Apoio técnico do CEMAV (Centro de Medios Audiovisuales) e o INTECCA (Innovación y Desarrollo Tecnológico de los Centros Asociados de la UNED)

O relator falou da problemática compartida pola ensinanza superior e os MOOCs respecto de:

- ✓ O deseño unidireccional
- ✓ A tendencia á estandarización do coñecemento
- ✓ Non fomento da diversidade
- ✓ Rixidez na xestión

Tamén destacou o feito de que os MOOCs acaban illando.

Respecto das tendencias, estase a traballar cara a optimización da calidade e da accesibilidade.

Conclúe subliñando que o éxito deste tipo de proxectos descansa en tres factores: recursividade, estimerxia e auto-organización.

Logo dun café ofrecido por *Proquest* ábrese unha **mesa redonda** sobre *Bibliotecas y MOOCs: presente y futuro*. Intervenían Isabel Calzas (UNED), Rosa Sánchez (UNED), Mercé Cabo (UPF) e Teresa Malo de Molina (UC3M). Estas experiencias reflexan tres modelos distintos:

- A. Na **UNED** a Biblioteca é un axente activo da docencia. Dende 2013 ofrece un MOOC de competencias dixitais básicas, distribuído en 7 módulos e cunha duración de 25/30 horas (2 meses). Este ano, de 3331 inscritos remataron uns 400 (ca. 10%).

En 2016, empezaron a impartir NOOCs (*Nano Open Online Course*) de competencias dixitais para docentes, estruturado en tres competencias (Navegación, busca e filtrado

da información – Avaliación de información – Almacenamento e recuperación da información) e tres niveis de dificultade (básico, intermedio e avanzado). En total son 9 NOOCs que se poden facer independentemente (nunha ou varias das competencias e ata o nivel que se desexe, p.ex: Avaliación da información a nivel intermedio), ou todos eles, cunha duración total de 45 horas, distribuídas en 9 semanas.

Cómpre destacar o rol da Biblioteca, que:

- Se reúne co persoal docente para planificar o temario, duración (horas), problemas a resolver ...
- Produce materiais audiovisuais (a demanda) ou recicla os existentes
- Colabora, aprende e crece comprometida coa Universidade

B. A **UPF** presenta un modelo moi institucionalizado. Os seus servicios MOOC dan soporte á aprendizaxe, docencia, investigación e xestión, e están dispoñibles en catalán, castelán e inglés. O seu foi un proceso longo de converxencia. No marco do seu Plan estratéxico 2016-2025 transforman a *Factoría* (creada no 2008) nun servizo capaz de dar soporte ao novo modelo docente.

A *Factoría* está formada pola Biblioteca, o Servizo de Informática e o Servizo de Atención á comunidade universitaria, estando integrada por persoal dos tres servizos e dependendo organicamente da Biblioteca. Ademais recibe apoio do CLIK (*Centre per a la Innovació en Aprentatge i Coneixement*).

Traballan por proxectos, en 3 servizos transversais:

- Soporte á plataforma de aprendizaxe
- Producción de materiais formativos
- Servizos web

Neste momento están a traballar nun novo servizo de *laboratorio dixital* que reúna investigación e docencia. Segundo Mercé Cabo non inventan nada senón que seguen modelos doutros países.

Pretenden que o itinerario de investigación comece en 1º curso de Grao e, de cara ao futuro, reformular o modelo de atención ao usuario de cara a flexibilizar espazos, interactuar cos usuarios e fusionar profesores e estudantes na aula.

C. Na **UC3M** o papel fundamental da biblioteca na creación de MOOCs e SPOCs (*Small Private Online Course*) ten a súa orixe nun conxunto de factores que unen casualidade e presenza de persoas interesadas en postos de responsabilidade. Desde 2012 realízanse cada ano convocatorias de cursos MOOCs (4 ao ano) e SPOCs (polo menos 6 ao ano). Están baseados en *Open eDX*, e poden ser cursos cero, de reforzo, *blended*

learning (aprendizaxe semipresencial) ou *flipped classroom* (aula invertida). Cada curso adoita levar un ano de traballo co equipo docente.

Segundo Teresa Malo de Molina a Biblioteca aporta a estes proxectos: espazo e tecnoloxía, método, persoal cualificado, vocación de servizo, capacidade didáctica, pericia no control da Propiedade intelectual, transversalidade e xestión do coñecemento. Como resultado, nun ano conseguiron duplicar o número de proxectos con recoñecemento (230 cursos OCW).

Concluindo, MOOCs e SPOCs viñeron para quedar (*lifelong learning*) e aportan unha enorme proxección ás Universidades.

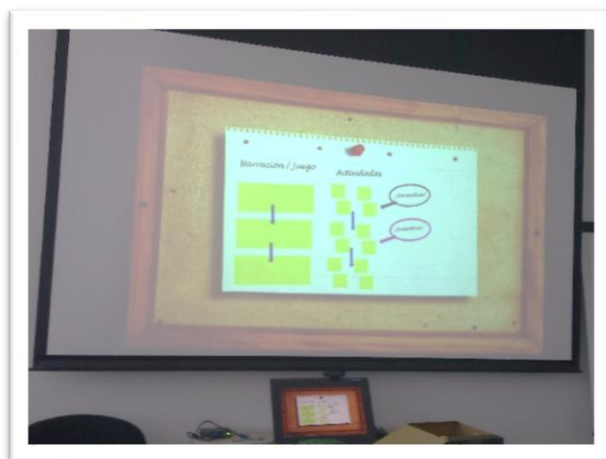
Despois dun corto **debate** pasamos a conferencia de Alicia Cañellas, *Preparándonos para realizar un MOOC: la narración digital*. Esta experta en guionización presenta os conceptos básicos da narración dixital e subliña o interese desta á hora de elaborar un MOOC. Como obxectivo da narración dixital sinala que se trata de utilizar as historias para ensinar, capacitar e transmitir experiencias e pasar, así, do mero consumo de información a facer da aprendizaxe unha experiencia memorable. Da exemplos de modelos de narración (a viaxe do heroe), explica os elementos (escenarios, personaxes, fío condutor) e as fases destes relatos (inicio-problema-planeamento-enfrontamento-resolución-inicio), ademais describe os recursos (gamificación, simulacións ...) e os formatos adecuados. Conclúe con algúns exemplos sacados da súa propia experiencia creativa (EdunarraMOOC e Realidade virtual en Educación -VRMOOC-, ambos do INTEF).

Pola tarde asistimos aos **talleres** programados:

- 1) Taller: *Cómo planificar y calendarizar un MOOC o un curso en línea* dirixido por *Alexis Moreno*. A partir de 6 preguntas repartidas entre os 3 grupos de participantes analizamos os distintos aspectos da planificación dun MOOC ou dun curso en liña:
 - a. Que tarefas se considera indispensable realizar na fase de planificación do curso? (Elección da materia, do alumnado, da plataforma, do equipo docente...). En relación con esta pregunta, en que documentos conviría fixar esta información?(Cronograma, descrición dos roles dos docentes...)
 - b. Que documentación técnica ou de apoio é necesaria para arrancar o proxecto? (Manual de estilo de redacción de contidos, manual da plataforma, manual de elaboración de enquisas, FAQs...)
 - c. Que ferramentas TICs poden ser útiles para a planificación e calendarización dun MOOC? (Evernote, Trello, Doodle, Jira...)
 - d. Que información sobre a calendarización do curso debe coñecer o alumnado e ten que figurar na guía de estudo? (Cronograma do curso, Prazos das entregas, feedback das entregas...)
 - e. Que actividades hai que realizar durante o desenvolvemento do MOOC? (Facilitar, dinamizar, comunicar)
 - f. Que datos teremos que extraer para avaliar un MOOC e en que documentos se plasman? (Datos de participación, enquisas de satisfacción...)
- 2) Taller: *Gamificación: tipología de recursos y actividades*, dinamizado por Raúl Aguilera e Rosa Sánchez, da UC3M. O primeiro que fixeron foi cambiar o nome do taller, xa que prefiren o termo “*ludificación*” en lugar de “*gamificación*”. Trátase de empregar elementos lúdicos para o deseño de cousas que nada teñen que ver co xogo.

O taller dividiuse en dúas partes, unha teórica e outra práctica:

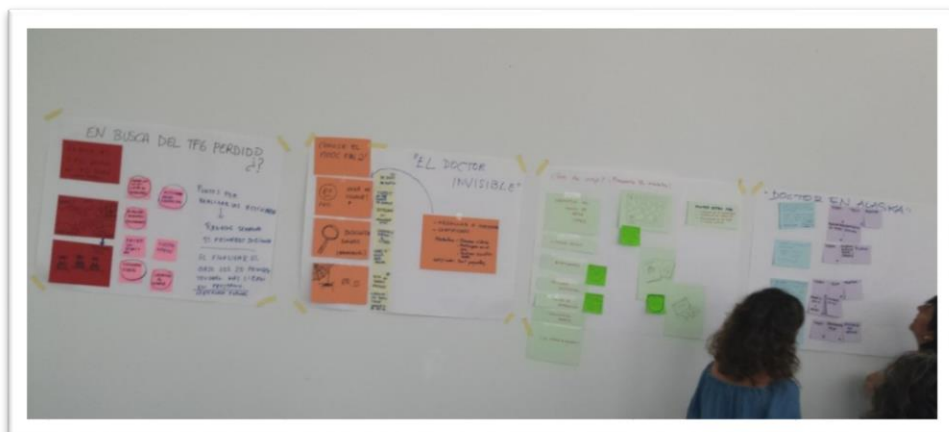
- a. Na primeira parte falou-se do deseño instrucional a través de recursos (materiais audiovisuais e interactivos) e actividades formativas (de aprendizaxe e posta en práctica: simulacións, experimentos...) ou sumativas (test, etc. de cara a obter unha cualificación), que á

súa vez poden ser individuais ou colectivas (wikis, blogs, avaliación por pares...). Como elementos lúdicos menciónanse a narrativa (misión + desafíos), a personalización ou socialización da aprendizaxe, e as dinámicas de cooperación ou de competitividade, sempre co obxectivo de inspirar e motivar ao alumnado.

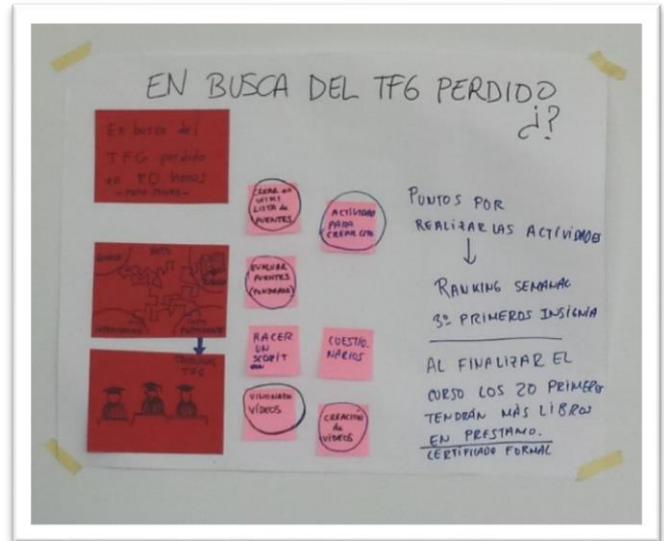
- b. A segunda parte xirou en torno a ludificación como sistema de recompensas, que tamén debe ser deseñado. Poden ser lúdicas (badges, insignias, niveis ...) ou formais (cualificacións, certificacións...). Para velo de forma práctica dividiron aos asistentes en equipos (4 grupos de 7 persoas). Os dinamizadores propuxeron 3 temas para que cada equipo elixira 1 (ou propuxera outro):
- Enigmas do TFG ao descuberto
 - Propiedade Intelectual para moi torpes
 - Redes sociais para investigadores solitarios
 - Outro...

Dous grupos escolleron o tema do TFG, e outros 2 o das redes sociais. Traballaron durante 40 minutos e nos 10 restantes fixeron a posta en común.

Como conclusións:

- ✓ A parte máis complexa é a do deseño dunha narrativa ou fío condutor que enganche
- ✓ O traballo en equipo é moi enriquecedor para o deseño, tanto da historia como das actividades e do sistema de recompensas
- ✓ Os equipos multidisciplinares, formados por persoas procedentes de distintos ámbitos, conseguen resultados máis adaptados

3) Taller: *Materiales audiovisuales: cuándo reaprovechar y cuándo crearlos de nuevo.*

Dinamizador: Ángel Mancebo. Director del CEMAV UNED

Os materiais audiovisuais representan o formato fundamental na creación de contidos dos Mooc's, e son unha parte importante na elaboración de toda a tipoloxía de cursos on-line. Sendo un produto moi esixente en canto á necesidade de medios técnicos, persoais, instalacións e, en definitiva, recursos económicos, formúlase a cuestión de cando crealos de novo ou cando reutilizar materiais xa existentes.

Formulado o tema, o dinamizador fai un recorrido pola tipoloxía de vídeos que se pode utilizar en función dos contidos e os obxectivos o curso. Nese momento, comeza a xurdir o diálogo no seo do grupo en torno fundamentalmente a tres temas:

- a. Fontes das cales obter materiais para a reutilización: outros cursos, repositorios propios ou alleos, fondo audiovisual de entidades como RTVE...
- b. Propiedade Intelectual: unha cuestión complexa de por si, máis aínda cando o material é un vídeo no que hai imaxe, texto, son, música... coa participación de moitos creadores.
- c. Situacións nas cales reutilizar ou crear de novo.

A conclusións fundamentais do taller xiran sobre a idea de reutilizar material existente sempre que sexa posible. O dinamizador e o grupo inclínanse por crear materiais de novo, total ou parcialmente, unicamente nos seguintes casos:

- Obsolescencia técnica ou de contidos dos materiais xa existentes.
- Evidencia de que un recurso non funciona, non é aceptado polo usuario do curso.

Como broche final desta xornada celébrase unha **cena institucional**, na que os participantes da BUSC comparten mesa e experiencias cos compañeiros de Canarias e Vigo.

DÍA 2: Venres 16 de xuño

Abre a segunda xornada Chema Luzón (UNED) coa presentación de *GRubric, una herramienta de corrección automática de preguntas con respuesta utilizable en MOOCs*. Esta ferramenta avalía tanto a escritura (redacción, estilo...) como o contido. Pódese empregar tanto para unha avaliación diagnóstica (para comprobar o nivel dos alumnos antes de empezar o curso), formativa (para lograr que o alumnado adquira coñecementos) como final (para comprobar a adquisición destes coñecementos). Sobre todo permite elaborar actividades de redacción de textos sen que supoña un aumento considerable da carga de traballo dos titores dos cursos.

Está baseado nunha tecnoloxía PNL/LSA (modelo computacional):

- ✓ Non procesa parénteses, números, fórmulas ..., só a linguaxe natural
- ✓ Recolle palabras e busca relacións entre elas (representa as palabras chave en vectores e calcula a súa proximidade matematicamente)
- ✓ É importante especificar o dominio (área temática)
- ✓ Emprega Gallitoapi.net (nube privada) e gallito studio (profesor/autor)

Conclusións:

- Promove unha maior dedicación á tarefa
- Céntrase na aprendizaxe
- Facilita a asimilación de coñecementos temáticos
- Libera ao profesor de tarefas repetitivas

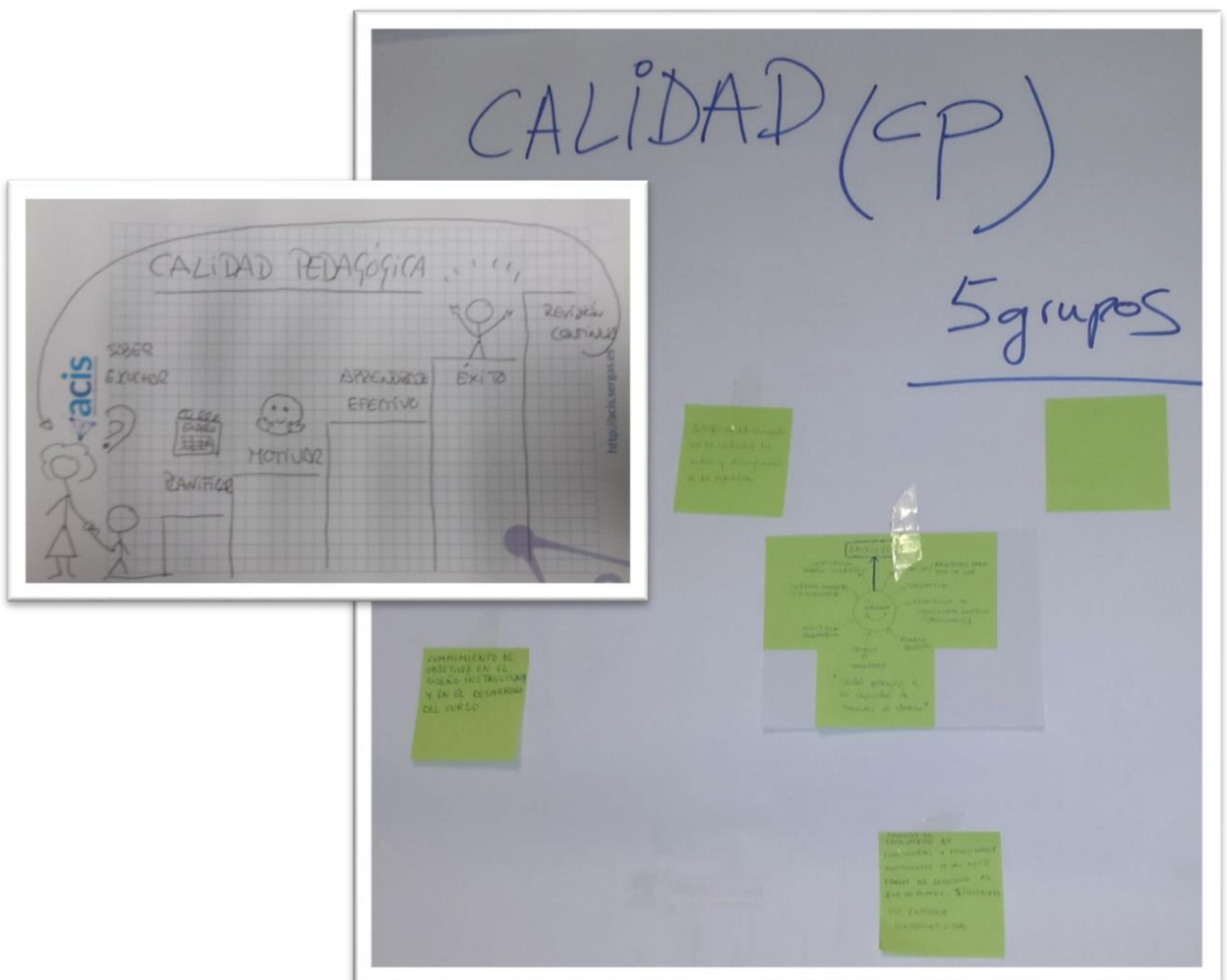
Despois dun café que ofrece *Xercode* pasamos á segunda sesión de **talleres**.

- 1) Taller : *Cómo dinamizar cursos a través de plataformas de e-learning*, dirixido por Sonia García Yáñez e José Manuel Erbéz.

Despois de presentarnos a súa experiencia de cursos en liña na Universidade de La Laguna nos piden que avaliemos varios elementos dinamizadores dos cursos virtuais. Divididos en catro grupos debemos analizar os pros e contras de ferramentas dinamizadoras como os foros, chats, os espazos de traballo en grupo (wikis, bases de datos), o correo electrónico, as redes sociais. Rematamos cunha posta en común.

- 2) Taller “Evaluación de la calidad pedagógica de las actividades MOOC”, dinamizado por Catalina Guerrero (UMurcia).

Tras unha breve introdución teórica, os asistentes son repartidos en 5 grupo de 4 persoas. Para unha primeira aproximación ao concepto de “calidade pedagóxica” pídeselle a cada grupo que elabore unha definición curta, en forma de tweet, ou debuxo, slogan ... A maioría dos grupos inclúen na súa definición termos como motivación, emoción, planificación, etc. chegando a definir 4 pilares da calidade pedagóxica: a planificación ou deseño, os contidos, as actividades ou tarefas e a interactividade ou personalización como valor engadido.

Falase tamén dos distintos **modelos pedagóxicos**: condutista, cognitivista, construcionista e *conectivista* (este último desenvolvido na era dixital).

O deseño instrucional corresponde ao modelo ADDIE (Análise → Deseño → Desenvolvemento → Implementacións → Evaluación), no que tras cada fase hai unha revisión.

UNIVERSIDAD DE MURCIA Dra. Catalina Guerrero Romero

XV XORNADAS CRAI REVISIÓN

Este instrumento es la ficha para ayudar a aportar las consideraciones necesarias para el análisis e implantación de la "Propuesta de Criterios pedagógicos para la elaboración de cursos MOOC en las Universidades: Dimensiones e indicadores". Por favor, rellene los siguientes datos:

Sexo: ☐ Hombre ☐ Mujer
 Edad: _____
 Titulación: _____
 Facultad: Servicio Universidad de proximidad: _____
 Área de investigación docente/investigación gestión: _____

A continuación, le pedimos que valore la adecuación de cada uno de los ítems, completando la siguiente Adecuación en relación a la siguiente escala:

1= Nada adecuada (1) 2= Poco adecuada (2) 3= Bastante adecuada (3) 4= Muy adecuada (4)

Tabla 1. Propuesta de Dimensiones e indicadores uMuMoC (uMMoC)

CRITERIOS PEDAGÓGICOS CON SU ADECUACIÓN MOOC	ADecuación (1-4)	COMENTARIOS
Dimensión 1. Planificación Gestión		
Indicadores		
Subfactor 1. Administración Gestión		
Si contiene información sobre Duración, Programa, Nivel de Contenidos, Calidad, Condiciones particulares del curso	4	
Si dispone de respuestas que faciliten la orientación y el apoyo dentro del proceso de aprendizaje	3	En desarrollo 3
Si dispone de herramientas de comunicación adecuada	4	al menos en el 40%
Subfactor 2. Acreditación Certificación		
Si establece diferentes tipos de reconocimientos	4	
Si establece reconocimientos: acreditación, certificación, diploma	4	
Si establece módulos de acreditación innovadores, flexibles y adaptados a las necesidades y objetivos docentes	4	
Dimensión 2. Diseño Aprendizaje		
Indicadores		
Subfactor 1. Diseño didáctico instruccional		
Si contiene o se elabora una Guía docente	4	
Si se incluye objetivos y actividades de aprendizaje bien definidos	4	
Si los contenidos responden a los objetivos planteados	4	

Guerra, C. (2015). Una propuesta de indicadores de calidad pedagógica para la realización de cursos MOOC. Campus Virtuales, Vol. 4, Núm. 2, pp. 70-75. www.rivendelcampusvirtuales.es

A continuación os grupos analizan a “Proposta de criterios pedagógicos para a elaboración de cursos MOOC nas Universidades: dimensións e indicadores”, elaborada pola Universidade de Murcia. Trátase de ponderar a importancia que cada grupo lle daría aos indicadores propostos, valorándoos do 1 ao 4, e sendo o 4 para os considerados imprescindibles, que resultan ser a maioría. Finalmente, entre todos os grupos se escolle o top 10 de indicadores. Como conclusión xeral apúntase que os MOOC son autoaprendizaxe. Os contidos (vídeos...) son para motivar despertar o interese, etc., non para que o alumnado os memorice.

3) Taller: *Cómo estructurar un discurso audiovisual para la docencia. Distintas maneras de contar lo mismo*. Dinamizador: Justí Torn. Coordinador de Producción de Materiales Multimedia. Universitat Pompeu Fabra.

O dinamizador parte da idea de que a elaboración dun vídeo educativo, no cal tratamos de converter un texto docente nun guión audiovisual, é un proceso complexo que require profesionalidade, xa que a imaxe da institución, do profesorado e dos propios autores está en xogo. Presenta unha sinxela tipoloxía dos materiais audiovisuais:

- busto parlante: imaxe do docente relatando os contidos con ou sen axuda dunha presentación.
- motion pictures: vídeo elaborado con unha sucesión de imaxes fixas e en movemento, con texto, música...
- entrevista: a gran esquecida; moi útil para determinados contidos e contextos.

A elección do xénero máis adecuado non ten unha resposta unívoca, dependerá de cada caso. Mais, calquera que sexa o tipo escollido, a estrutura do discurso audiovisual ten un conxunto de elementos ou estratexias comúns:

- unha presentación dos obxectivos do vídeo;
- unha fase de empatía na cal cómpre implicar ao alumno;
- un momento antipático;
- unha reivindicación da institución que produce o curso...
- e sobre todo, un desenvolvemento dos contidos que son o obxecto do vídeo, finalizando con unha conclusión sobre o tema tratado.

A participación dos asistentes ao taller consistiu na identificación destas fases en diversos vídeos que se ía expoñendo.

Despois da **gravación** dos resultados dos talleres, asistimos a presentación das **conclusións** dos 8 talleres e ao acto de **clausura** das xornadas.

3. VALORACIÓN DAS XORNADAS POLO PERSOAL DA BUSC

En xeral, as xornadas foron dinámicas, interesantes e motivadoras. Atopamos os talleres de especial utilidade, non tanto polos contidos, que tamén, senón polo intercambio de información e de experiencias cos compañeiros doutras universidades. Como era de esperar, cada quen fai a formación á súa maneira, adaptándose ás necesidades da comunidade á que atende, pero con importantes diferenzas marcadas pola planificación inicial, o tipo de institución (presencial, virtual ou a distancia), os recursos cos que conta cada centro (persoal, tecnoloxía ...) e sobre todo, pola multidisciplinariedade dos equipos de traballo. As Universidades capaces de formar equipo entre a Biblioteca, os docentes e as Unidades de apoio tecnolóxico levan moita dianteira, o que demostra que esta é a forma máis efectiva de ofrecer o mellor servizo de formación de usuarios.

Tamén se pode concluír que os MOOCs son un instrumento máis de márketing da Universidade: proporcionan visibilidade, presenza nas redes e prestixio. Serven tanto para abrírnos á sociedade como para manter a fidelidade do alumnado egresado, suscitar intereses novos ou continuar aprendendo ao longo da vida. Doutra banda, a oferta de MOOCs transcende a Biblioteca a supón a implicación de toda a Universidade. A produción de contidos e a xestión dos cursos requiren moito esforzo e recursos polo que cómpre valorar a conveniencia de que a USC comece a ofrecelos, ou se dedique a SPOCs ou NOOCs dirixidos só á comunidade

universitaria. Desde o noso punto de vista, a BUSC precisaría converxer coa ATIC, o CeTA e, sobre todo, co persoal docente como paso previo ao deseño dos MOOCs.

Por outra parte parece só cuestión de tempo que nos vexamos arrastrados por este novo modelo de docencia.

O longo dos relatorios e dos talleres produciuse unha converxencia entre iniciativas da empresa privada e do mundo empresarial, -con termos como profesionalidade, eficacia, competitividade, financiación, aprendizaxe ao longo da vida, partners,...- e o espírito das institucións públicas, con vocación de servizo, utilidade social, compartición e reutilización de recursos, software libre, copyleft ...

Probablemente a idea nuclear que podemos extraer das xornadas sexa que a formación a través de plataformas en liña, impartida por institucións de educación superior, dirixida a diferentes colectivos que desexan e necesitan formarse de xeito profesional e ao longo da vida, veu para quedarse. Tócalle ás autoridades académicas tomar decisións nesta dirección, polo que entendemos que tería sido un punto a favor que unha representación da/s Vicerreitoría/s con competencias nestas cuestións tivera acudido ás Xornadas.